

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma / Sosiaalinen kuntoutus

Jaana Lehtinen

ERO LAPSIPERHEESSÄ –KOULUTUKSEN KEHITTAMINEN

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMA

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala

LEHTINEN, JAANA

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Joulukuu 2011

Avainsanat

Ero lapsiperheessä –koulutuksen kehittäminen

36 sivua + 2 liitesivua

Lehtori Auli Jungner

Lastensuojelun keskusliitto/Neuvokeskus

avioero, varhainen tuki, lapsilähtöisyys

Opinnäytetyö liittyy Lastensuojelun keskusliiton, Neuvokeskuksen, Ero lapsiperheessä – koulutuksen kehittämiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa koulutukseen osallistuneiden, varhaisen tuen ammattilaisten kokemuksia ja kerätä palautetta koulutuksen kehittämistä varten. Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin Internet – kyselyä.

Opinnäytetyön tulosten mukaan, Ero lapsiperheessä - koulutus antaa uusia näkökulmia eroauttamiseen ja lisää ymmärrystä lapsen näkökulmaan ja asemaan avioerossa. Se lisää myös rohkeutta kohdata vanhempia ja ottaa eroasiaa puheeksi perheen kanssa. Koulutus koettiin omaa ammatillisuutta vahvistavana.

Koulutukseen kaivattiin lisää konkreettisia tapausesimerkkejä, joita voisi ryhmissä pohtia. Keskustelu ja kokemusten vaihto koettiin tärkeäksi. Palautteessa toivottiin myös lisää työvälineitä ja menetelmiä eroperheiden kohtaamiseen. Tutkimus osoittaa, että koulutus ja sen kehittäminen ovat tärkeä osa eroauttamispalveluiden kehittämis-työtä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

LEHTINEN, JAANA

Divorcing families with children – development of education

Bachelor's Thesis

36 pages + 2 pages of appendices

Supervisor

Auli Jungner, Lecturer

Commissioned by

Central Union of Child Welfare

December 2011

Keywords

divorce, early intervention, child-oriented

The thesis concerns the Central Union of Child Welfare, Family counselling centres, Divorcing families with children – development of education. The purpose of the study is to survey the experiences of the professionals of the early support who have participated in the education and to collect feedback for the developing of the education. The research method is a qualitative study and an Internet – inquiry has been used as a data collection method.

According to the analysis of the results of the research the Divorcing families with children – development gives new points of view to help in the divorce and adds the understanding in the divorce to the child's point of view and station. It also increases courage to meet parents and to bring up the divorce matter with the family. Education was experienced as strengthening the professional skills. The students felt that the education should provide more concrete case examples to be discussed in groups. The discussion and the exchange of experiences were regarded as important. In the feedback more tools and methods also were hoped for the meeting of divorced families. Research shows that training and development is an important part of the divorce services to help development.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	6
2 ERO LAPSIPERHEESSÄ	7
2.1 Lapsiperhe	7
2.2 Avioero	7
3 EROPERHEEN KOHTAAMINEN	8
3.1 Dialoginen vuorovaikutus	10
3.2 Lapsilähtöisyys eroauttamisessa	11
3.2.1 Lapsen oikeuksien yleissopimus	11
3.2.2 Lapsen selviytymisen tukeminen	11
3.3 Huoli puheeksi	13
3.4 Huolen vyöhykkeistö	14
3.5 Varhainen tuki ja ohjaus	14
4 NEUVO - PROJEKTI	16
4.1 Neuvokeskus - projekti	16
4.2 Ero lapsiperheessä koulutus	18
5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	20
6 KOHDERYHMÄ JA OTANTA	21
7 TUTKIMUSMENETELMÄT	21
7.1 Palautelomake	22
7.2 Jatkokysely	23
8 TULOKSET JA ANALYYSI	23
8.1 Ammattinimikkeet	23

8.2 Kohtaaminen	24
8.3 Lapsilähtöisyys	26
8.4 Hyödynnettävyys	27
8.5 Kehittäminen	29
9 POHDINTA	31
LÄHTEET	35
LIITTEET	
Liite 1. Koulutuksen arviointilomake	
Liite 2. Sähköinen jatkokyselylomake	

1 JOHDANTO

Vanhempiensa eron kokee Suomessa vuosittain noin 30 000 lasta. On myös lapsia, jotka joutuvat kokemaan avioeron perheessään useampaan kertaan. Ero koskettaa aina koko perhettä, niin vanhempia kuin lapsia, mutta myös perheen lähiverkostoa. (Koskela 2008, 5.)

Lapsiperheiden erot työllistävät sosiaali- ja terveydenhuollon, koulusektorin, seurakuntien sekä eri järjestöjen työntekijöitä monin tavoin. Lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevät kohtaavat perustyössään väistämättä lapsiperheiden eroja. Varhaisen tuen työntekijät ovat merkittävässä asemassa tukiessaan vanhempia ja lapsia sekä ohjatussa heitä avun piiriin. Lisää haasteita perheiden kanssa työskenteleville tuovat esimerkiksi alle 3 – vuotiaiden lasten vanhempien erojen lisääntyminen sekä monikulttuuristen perheiden erot. Lapsiperheiden erot herättävät myös tunteita työntekijöissä. (Koskela 2009, 5.)

Opinnäytetyö on Lastensuojelun Keskusliiton Neuvokeskuksen, Ero lapsiperheessä – koulutuksen kehittämistä tukeva tutkimus. Koulutus on tarkoitettu kuntien ja järjestöjen työyhteisöille moni ammatillisiin työryhmiin, joissa työskentelee varhaisen tuen työntekijöitä (esim. neuvolan, päivähoidon, nuorisotyön tai koulun työntekijöitä). Koulutuksen tavoitteena on lisätä työntekijöiden valmiuksia kohdata perustyössään eroperheitä ja perheitä, joissa harkitaan eroa. Koulutuksessa kiinnitetään huomiota lapsen näkökulmaan vanhempien erotessa sekä pohditaan eron jälkeisen vanhemmuuden tukemista. (Ero lapsiperheessä)

Koulutuksesta on kerätty palautetta säännöllisesti vuodesta 2010. Tämän palautteen pohjalta tehtiin opinnäytetyössä jatkokysely koulutuksen hyödynnettävyydestä ja kehittämisen haasteista. Opinnäytetyön tehtävänä on tutkia tätä materiaalia.

2 ERO LAPSIPERHEESSÄ

Ero on aina kriisi perheen ja lasten kannalta. Perhesuhteiden epävakaous ja lapselle tärkeiden pitkien ja läheisten ihmissuhteiden häiriöalttius on aikamme suurimpia, lapsiväestöä koskettavia uhkatekijöitä. Pikkulapsiperheiden erojen lisääntyminen on uusi ja huolestuttava ilmiö. (Lapsen paras etusijalle eropalveluissa 2010, 6.)

2.1 Lapsiperhe

Tilastokeskus määrittelee lapsiperheen perheeksi, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18 - vuotias lapsi. Lapsia ovat vanhempiensa (tai toisen vanhempiensa) kanssa asuvat biologiset ja ottolapset. Kun lapsen vanhemmat asuvat erillään, lapsi kuuluu siihen perheeseen, missä hän vakinaisesti asuu. (Perhetilasto.)

Suomessa oli vuoden 2009 lopussa 584 000 lapsiperhettä. Lapsiperheitä on 40 prosenttia kaikista perheistä. Lapsiperheiden osuus on viime vuodet ollut tasaisessa laskussa. Lapsiperheissä asuu vanhemmatkin sisarukset mukaan lukien 41 prosenttia väestöstä. (Perhetilasto.)

2.2 Avioero

Avioero on tänä päivänä hakemusasia. Puolisot voivat hakea avioeroa yhdessä, mutta kummallakin puolisolla on oikeus tehdä hakemus yksinkin. Kun puolisot hakevat eroa yhdessä ja hakemus saapuu käräjäoikeuteen, alkaa puolen vuoden mittainen harkinta-aika. Kun toinen puolisoista hakee avioeroa yksin, alkaa harkinta-aika siitä, kun hakemus on annettu tiedoksi toiselle puolisolle. (Avioliittolaki 13.6.1929/234., Gottberg 2007, 46.)

Kun puolen vuoden harkinta-aika on kulunut umpeen, kumpikin puolisoista voi itsenäisesti hakea avioeroa (Avioliittolaki 30 §). Vaikka alkuperäinen hakemus olisi vain toisen tekemä, voidaan jatko-hakemus tehdä yhdessä eikä näin ollen tuomioistuimeen tarvitse mennä lainkaan, vaan asian voi hoitaa postitse. (Gottberg 2007, 47).

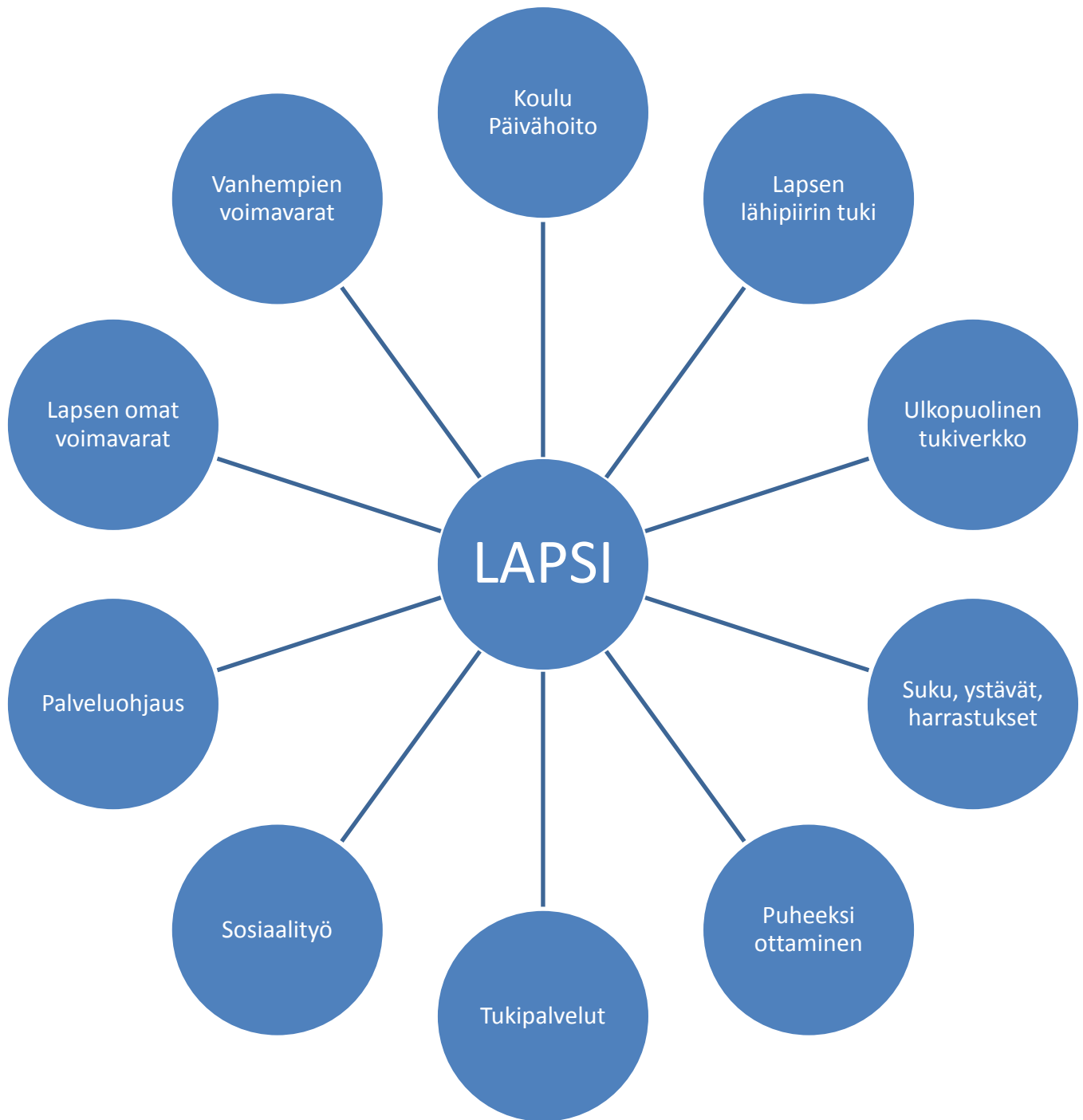
Mikäli toista hakemusta, ei avioeron saamiseksi toimiteta oikeudelle vuoden kuluessa, harkinta-ajan alkamisesta, erohanke raukeaa. Tämän jälkeen eroprosessi on käynnistettävä uudelleen alusta. Eron myöntäminen ilman harkinta-aikaa on mahdollista, mikäli puoliset ovat asuneet kaksi vuotta erillään eroasian käynnistyessä. (Gottbeg 2007, 48.)

Vuonna 2010 Suomessa päättyi 13 619 avioliittoa, mikä on 52 eroa enemmän kuin vuotta aiemmin. Avioerojen määrä on noussut lievästi vuodesta 2007 lähtien. Määrän nousu on kuitenkin niin vähäinen, että avioeronneisuuden taso on pysynyt ennallaan. 2010 avioeroon päättyneissä liitoissa 70 prosenttia oli sellaisia, joissa kumpikin puolisoista oli ensimmäisessä avioliitossa. (Siviilisäädyn muutokset 2010).

3 EROPERHEEN KOHTAAMINEN

Arja Makkonen osoittaa pro gradu -tutkielmassaan: *Lasten selviytyminen vanhempien avioerosta*, että ero perheiden tukeminen ja lapsilähtöisyyden kehittäminen ovat nykyisen palvelujärjestelmämme haasteita. Lasten näkökulma tulisi olla keskiössä palvelujärjestelmää kehitettäessä. (Makkonen 2009, 3). Työvälineeksi eroperheiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön, Makkonen on kehittänyt tutkimuksensa pohjalta kaavion, jota työntekijä voi käyttää apuna työssään. (kuva 1.) Perheiden tuen tarve voi olla hyvin erilaista eikä erotilanteita ja siihen liittyviä ongelmia pitäisi ratkoa yhdellä muotilla. (Makkonen 2009, 71).

Erotilanteet ovat iso haaste päiväkodin – ja koulun -ammattilaisille. Näiden tahojen tuella voi olla suuri merkitys lapsen selviytymisen kannalta. Työntekijän kohdatessa eroperheen, tulisi huomioida vanhempien jaksaminen lapsen näkökulmasta sekä lapsen tukiverkosto ja tilanne perheen kriisissä. Mikäli näistä osa-alueista ei löydy riittävästi tukea lapselle, on työntekijän syytä miettiä erityisiä tukitoimia perheelle. (Makkonen 2009, 71). Ero laukaisee perheessä kriisin, jota työstedään pitkään ja jonka vaikutukset ulottuvat laajasti perheen lähiverkostoon. Eroprosessin alkuvaiheessa useimmat perheet hyötyisivät ulkopuolisesta ammattiavusta ja vertaistuesta. Eron aiheuttamaa

Kuva 1. Lapsen selviytymisen osa-alueista, eroperheiden kohtaamisessa
(Makkonen 2009,71.)

tuentarvetta ei aina oivalleta, eikä apua useinkaan ole tarjolla siinä muodossa, kun siitä olisi eniten hyötyä. (Lapsen paras etusijalle eropalveluissa 2010.)

Neuvo-projektissa haastateltujen vanhempien kokemusten mukaan (Kääriäinen 2008), vanhemmat eivät saaneet oikea-aikaista apua, eikä heidän kokonaistilannettaan pystytty huomioimaan viranomaisverkostossa. Projektissa kehitettyjen palveluiden keskeisenä kysymyksenä onkin, mikä auttaa erotilanteessa olevaa kokemaan itsensä kuulluksi, osalliseksi ja voimaantumaa, menettämättä kuitenkaan hallinnan tunnetta omasta tilanteestaan. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 256.)

3.1 Dialoginen vuorovaikutus

Sosiaalipedagogisessa työorientaatiossa korostuu omatoimisuuteen kannustaminen sosiaalisten ongelmien ratkaisussa, siksi sosiaalipedagogiseen työotteeseen soveltuu hyvin myös matalan kynnyksen palveluiden tarjoaminen erotilanteessa. Palveluiden tavoitteena on kannustaa ihmistä ottamaan vastuuta itsestään ja ratkaisuistaan. Sosiaalipedagogiikan yksi keskeinen auttamisen muoto on dialoginen vuorovaikutus. Eron kokeneet kohdataan autonomisina, vastuullisina ja tasavertaisina kumppaneina. (Hämäläinen 1995, 308.)

Dialogisen vuorovaikutuksen ominaispiirteenä on, että jokainen osallistuja tuo keskusteluun mukaan omat mielipiteensä, uskomuksensa, olettamuksena ja näkemyksensä. Lähtökohtana on, että osallistujat huomaavat ja hyväksyvät erilaiset näkemykset ja mielipiteet. Dialogi on oivaltamista ja yhteinen tapa käsitellä mielekkäästi erilaisia näkemyksiä. (Mönkkönen 2002, 63.)

Dialogiin liittyy tärkeänä osana itsensä tunteminen ja tunnistaminen. Dialogissa harjaantumisen tärkeimmät asiat ovat kuuntelu, kunnioitus, odotus ja suora puhe. Jokainen näistä osioista koskettaa sekä itseä että toista. Itsensä kuuntelu on yhtä tärkeää kuin toisen kuunteleminen, ja kunnioitus koskettaa samalla tavoin itseä kuin toistakin. Odottaminen tarkoittaa mahdollisuuksien antamista toiselle, mutta myös mahdollisuuden suomisen itselle tunnustella omia tunteitaan. Suora puhe on toisen arvostamista ja rehellisyyttä sekä omien näkökulmien kirkastamista. (Isaacs 2001, 98.)

Kaikkia dialogin osa-alueita käyttämällä, keskusteluun syntyy kokonaisuuden ja eheyden tunne. Onnistunut dialogi edellyttää luottamusta ja avoimuutta. Vuorovaiku-

tuksen mielekkyys syntyy vastavuoroisuudesta, jolloin toiminta saa merkityksensä joko kuvitteellisista tai todellisista vastauksista. Vastavuoroisuus on myös dialogisen suhteen muodostumisen edellytys. (Mönkkönen 2002, 39.)

Keskeistä on kuulla, millaisia tuen tarpeita eron kohdanneella on ja mihin hän kaipaa apua. Kohtaaminen perustuu avoimeen vuorovaikutukseen, jossa ihminen voi tulla kuulluksi ja hyväksytyksi sellaisena kuin on. Vertaistuen rooli on merkittävä eroauttamisessa. Asiakkaat saavat mahdollisuuden jäsentää omaa tilannettaan dialogisessa suhteessa toisten samassa tilanteessa olevien kanssa. (Kääriäinen ym. 2009, 260.)

3.2 Lapsilähtöisyys eroauttamisessa

3.2.1 Lapsen oikeuksien yleissopimus

Suomi on sitoutunut vuonna 1991 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, joka on lainsäätövoimassa. Sopimus antaa perusperiaatteet myös vanhempien erotilanteiden palveluiden kehittämiseen lapsen edun näkökulmasta. Sopimus korostaa molempien vanhempien yhteistä ja ensisijaista vastuuta lapsen hyvinvoinnista. Julkisen vallan tulee tukea vanhempia heidän tehtävässään. (Lapsen oikeuksien sopimus 20.11.1989, Lapsen paras etusijalle eropalveluissa 2010.)

Lapsella on myös oikeus säilyttää sukulaissuhteensa sekä saada näkemyksensä aikuisten tietoon silloin, kun tehdään häntä koskevia päätöksiä. Eropalveluita säätelevän lainsäädännön tulee olla lapsen oikeuksien sopimuksen mukaista. Keskeisiä lakeja tältä kannalta ovat esim. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) sekä Lastensuojelulaki (417/2007). (Lapsen paras etusijalle eropalveluissa 2010, Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

3.2.2 Lapsen selviytymisen tukeminen

Lapsen näkökulmasta vanhempien ero on pitkä prosessi, johon liittyy paljon stressitekijöitä. Lapsen erosta selviytymistä heikentäviä tekijöitä voivat olla vanhempien kes-

kinäisen yhteistyökyvyn puute, isot elämänmuutokset sekä lapsen tarpeiden huomioita jättäminen. (Kääriäinen ym. 2009, 176.)

Lapsen selviytymistä tukevia tekijöitä voi löytyä lapsesta itsestään, lapsen lähiverkostosta, harrastuksista ja perheen elinolosuhteista. Lapsen selviytymistä tukee merkittävästi se, että hänelle annetaan tietoa vanhempien erosta ja perheen muuttuvasta tilanteesta ikätasonsa mukaisesti. (Kääriäinen ym. 2009, 176.)

Erokriisissä on tärkeää, että vanhemmat pysyvät aikuisina, eivätkä ota lasta ”olkapääkseen” ollessaan itse heikoilla. Vanhempien tulisi saada riittävästi tukea parisuhteen päättymisessä. Se auttaa lasta selviytymään erosta. Varhaisen tuen työntekijä voi olla tässä asiassa näköalapaikalla, ja hänellä on tällöin mahdollisuus ohjata perhettä ammattiavun piiriin. (Koskela 2009, 22.)

Lapsi tulee vapauttaa vanhempien tukemisen tehtävästä ja vanhemmille tulisi järjestää riittävää tukea, oli se sitten psykologista, taloudellista, juridista tai esimerkiksi kotona tehtävää perhetyötä. Vanhempien kanssa lapsesta puhuminen ja hänen tilanteensa esiin nostaminen, on työntekijältä lapsilähtöistä perheen tukemista ja voi avata vanhempien silmät näkemään perheen tilannetta paremmin. (Kääriäinen ym. 2009, 191.)

Lapselle tulisi antaa lupa kaikkiin tunteisiinsa vanhempien erotilanteessa sekä antaa mahdollisuus käsitellä eron herättämiä, mahdollisesti uusiakin tunteita turvallisesti ja omassa aikataulussaan. Tunteita voi käsitellä esim. piirtämällä, puhumalla ja leikkimällä. Kun varhaisen tuen työntekijä esim. päivähoidossa on tietoinen lapsen tilanteesta, voi hän antaa lapselle tilaisuuksia käsitellä tunteitaan luovin menetelmin. (Koskela 2009, 23.)

Toisinaan lapsi voi käsitellä eroon liittyviä asioita vasta myöhemmin eron jälkeen. Tällöin lapsi ikään kuin odottaa vanhempien voimaantumista, jotta nämä kykenisivät, vastaan ottamaan lapsen tunnepurkaukset. Vanhempien voi olla vaikeaa ymmärtää, mihin lapsen muuttunut käytös liittyy. Mikäli lapsi jätetään erossa informoimatta, joutuu hän miettimään selityksiä eroon omassa mielessään. (Koskela 2009, 23.)

Erokriisi voi muuttua lapsen kannalta traumaattiseksi, mikäli ero tapahtuu odottamatta tai jos lapsi joutuu huolto- ja tapaamisriidan kohteeksi tai menettää kokonaan yhteyden toiseen vanhempansa. Kaikenikäisiä lapsia tulee valmistaa tulevaan muutokseen ennen eroa. (Koskela 2008.)

Lapsi tarvitsee eron herättämien tunteiden läpikäymiseen aikaa ja tukea. Perheessä tapahtuvista muutoksista kannattaa kertoa vähän kerrallaan, lapsen tahtiin. Perheen tilanteen avaaminen tavalla tai toisella on aina parempi vaihtoehto kuin puhumattomuus. Lapselle on oltava rehellinen, mutta lasta tulee suojella vanhempien välisen kriisin asiasisällöltä. Lasta tulee suojella myös siltä, ettei hän joudu valitsemaan kummankaan vanhemman puolta. (Koskela 2008.)

Ulkopuolisen avun piiriin perhettä kannattaa ohjata silloin, kun vanhempien on vaikea sopia eroon liittyvistä asioista ja näkee, että perheenjäsenet voivat huonosti. Vanhempia erokriisissä tukevien palveluiden ohella tarvitaan myös suoraan lapsille tarkoitettuja tukipalveluja. Lapsille on tarjolla esim. omia eroryhmiä. Lapsi tarvitsee myös auttavia tukihenkilöitä, turvallisia aikuisia, ennen ja jälkeen vanhempien erotapahtuman ja erityisesti silloin, kun vanhempien omat voimavarat ovat äärirajoilla eikä tilaa ja tukea lapsen tarpeille löydy kotoa. (Kääriäinen ym. 2009, 191.)

3.3 Huoli puheeksi

Kun työntekijällä herää huoli lapsen tai perheen tilanteesta, on asia tärkeää ottaa puheeksi mahdollisimman varhain. Huolen varhaisella puheeksi ottamisella voidaan ehkäistä ongelmien kärjistymistä. Lisäksi kriisin alkuvaiheessa on usein löydettävissä useampia eri mahdollisuuksia tilanteen ratkaisuun. Huolen määrää on tärkeää miettiä työyhteisössä. Perheen tilanteeseen on puututtava esimerkiksi silloin, jos vanhemmuus on erokriisin vuoksi heikentynyt runsaasti. (Koskela 2009, 31.)

Työntekijä ja eroperhe voivat myös yhdessä pohtia onko tarpeen järjestää perheen tilanteeseen liittyvien tärkeiden ihmisten yhteinen kokoontuminen eli tilannetta selkeyttävä ulkopuolisten vetämä dialoginen verkostopalaveri. Palaverissa suunnitellaan perheen hyvästä tilanteesta käsin yhteistyötä ja tarpeellisia tukitoimia. Lähtökohtana on

jokaisen osapuolen kuulluksi tuleminen ja toimintasuunnitelman muodostaminen.
(Huolen vyöhykkeistö 2009.)

3.4 Huolen vyöhykkeistö

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on kehittänyt huolen puheeksi oton apuvälineeksi Huolen vyöhykkeistön. Se on apuväline tilanteen jäsentämiseksi ja avoimen yhteistyön kehittämiseksi perheiden kanssa. Huolen vyöhykkeistön tarkoituksena on auttaa selkiyttämään perheiden ja työntekijöiden keskinäistä yhteistyötä. Se tarjoaa kaikille ymmärrettävän ja yhteisen käsitteen: oma huoli. (Huolen vyöhykkeistö 2009.)

Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä voi jäsentää lapsen, nuoren ja hänen perheensä tilanteesta kokemaansa huolen astettaan, omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyyttä sekä lisävoimavarojen (perheen läheiset, eri tahojen työntekijät) tarvetta. Vyöhykkeistön avulla myös lapset, nuoret ja vanhemmat voivat arvioida omaa huolen astettaan ja tukitarpeitaan. (Huolen vyöhykkeistö 2009.)

Huolen vyöhykkeitä on neljä: Ei huolta -vyöhyke, Pienen huolen vyöhyke, Tuntuvan huolen vyöhyke sekä Suuren huolen vyöhyke. Huolen eri vyöhykkeissä huoli nähdään jatkumona. Sen toisessa ääripäässä on, ei huolta - tilanne, ja toisessa ääripäässä suuren huolen tilanne. Huolen vyöhykkeistö on metafora eli kielikuva ja sen rajat joustavia. (Huolen vyöhykkeistö 2009.)

Eri työntekijöillä saattaa olla hyvinkin eriasteinen huoli kohdatessaan samaa lasta tai perhettä. Huoli on aina subjektiivinen kokemus, joka liittyy ennakointiin omista toimintamahdollisuuksista tilanteessa. Huoli muuttuu, kasvaa tai häviää, omien toimintamahdollisuuksien lisääntyessä tai heiketessä. (Huolen vyöhykkeistö 2009.)

3.5 Varhainen tuki ja ohjaus

On tärkeää, että vanhemmat kertovat riittävän ajoissa perheessä tapahtuvista muutoksista esim. päivähoitoon, kouluun sekä muille lapselle tärkeille aikuisille. Tietoisuus

muutoksesta auttaa työntekijää paremmin ymmärtämään lasta ja perhettä. Perheen asioissa tiedotusvastuu on vanhemmilla, eikä tiedottaminen saa jäädä lasten vastuulle. Vanhempien ei välttämättä ole helppoa kertoa erosta työntekijöille. Avoimuutta helpottaa luottamuksellinen suhde vanhempien ja lasta hoitavan tahon työntekijän välillä. (Koskela 2009, 31).

Työntekijän tulee kunnioittaa vanhempien aikataulua eron kertomisessa lapselle. Ero-kriisi voi viedä niin paljon vanhempien voimavaroja, että lapsi unohtuu. Tällöin voi vanhempia rohkaista puhumaan lapsen kanssa erosta. Työntekijä voi asettua lapsen puolelle ja kannustaa vanhempia huomioimaan lasta erokriisissä. Työntekijän on hyvä olla selvillä siitä, mitä vanhemmat, ovat kotona tulevasta erosta lapselle kertoneet. Tällöin työntekijä voi konkreettisesti sopia vanhempien kanssa, mitä hän voi lapselle tulevasta muutoksesta puhua. On myös tärkeää, että molempiin vanhempiin suhtaudutaan tasapuolisesti, eikä työntekijä liittoudu kummankaan vanhemman kanssa toista vastaan. (Koskela 2009, 32.)

Erokriisin keskellä arjen rutiinit tuovat turvallisuutta niin lapsille kuin aikuisillekin. Muutostilanteessa lapselle on tärkeää, että tietyt asiat jatkuvat niin kuin ennenkin. Ero on perheelle vaativa ja suuri muutos, mutta perheen ja lapsen elämään kuuluu paljon muitakin tärkeitä asioita, joita ei saa erotilanteessa unohtaa. Työntekijän rooli on toimia kuuntelijana ja olla saatavilla. Perhe tekee itse omat ratkaisunsa, joihin työntekijä ei voi ottaa kantaa.

Vanhempia kannattaa kuitenkin rohkaista hakemaan apua ja tukea esim. perheasioiden sovittelusta, jos eroon liittyy ristiriitoja joihin he eivät keskenään löydä ratkaisuja. Työntekijän on pyrittävä toimimaan mahdollisimman neutraalisti muistaen oma perustehtävä ja oman työn rajat. Työntekijän työnohjauksesta huolehtiminen on tärkeää. Työpaikan kuormittavia tilanteita on hyvä jakaa myös työyhteisön kesken. (Koskela 2009, 32.)

4 NEUVO-PROJEKTI

Neuvo-projekti (2005 – 2009) oli Lastensuojelun Keskusliiton kehittämis- ja tutkimushanke, jonka tavoitteena oli lapsen aseman parantaminen ja menetysten minimoiminen vanhempien erossa. Hanke on pyrkinyt lisäämään ihmisten tietoa eron vaikutuksista lapseen. (Kääriäinen ym. 2009, 256.)

Neuvo-projektin ideologia ja perusviesti vanhemmille oli, että vaikka parisuhde päättyy eroon, vanhemmuus jatkuu erosta huolimatta. Parisuhteen päättyessä, kummankaan vanhemman ei tule luopua vanhemmuudesta. On lapsen edun mukaista, että merkityksellisten ihmissuhteiden jatkuvuus turvataan. Projektin päämääränä oli lapsen hyvinvoinnin turvaaminen, tukemalla eron jälkeistä vanhemmuutta. (Kääriäinen ym. 2009, 256.)

Neuvo-projektin pääalueet olivat: eropalvelujen kehittäminen, kouluttaminen, järjestöjen olemassa olevien eropalvelujen tukeminen, tiedon tuottaminen sekä kumpanuusyhteistyö eri palvelutuottajien kanssa. Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 256.)

4.1 Neuvokeskus – projekti

Neuvo-projektin työtä jatkavan Neuvokeskus -projektin (2010–2012) tavoitteena on lapsen aseman turvaaminen ja menetysten minimoiminen vanhempien erossa. Projekti ylläpitää Helsingin Pasilassa eropalvelukeskusta, matalan kynnyksen palvelupaikkaa, jossa tarjotaan lapsia ja vanhempia tukevia ero- ja uusperhepalveluja. Koko maata palvelee virtuaalinen nettipalvelu. (Lapsiperheen eropalvelujen kehittämistä vuodesta 2005.)

Neuvokeskuksesta erotilanteessa olevat vanhemmat, eroperheen lapset ja nuoret, perheen läheiset sekä myös uusperheelliset voivat löytää helposti monipuolista tukea keskitetysti yhdestä paikasta. Asiakkaan ei tarvitse tuntea palveluita eikä osata määritellä omaa avuntarvettaan, vaan sopivan avun ja tuen pariin ohjaaminen jää Neuvokeskuksen tehtäväksi. Tavoitteena on, että Neuvokeskus tulee kansalaisille tutuksi paikkana,

josta saa tietoa ja tukea kaikenlaisiin eron kysymyksiin ja kaikille asianosaisille. (Lapsiperheen eropalvelujen kehittämistä vuodesta 2005.)

Projekti uskoo, että perheen hajoaminen ja parisuhteen päättymisen sisältää aina riskejä ja tuen tarvetta. Varhaisessa vaiheessa hyvin informoituina ja tuettuina vanhemmat ovat vastaanottavaisia uusille, rakentaville tavoille toimia erotessaan. Myös taloudelliset perustelut puoltavat eroauttamisen painopisteen siirtämistä varhaiseen tukeen. Neuvokeskuksen palveluissa painottuu vapaaehtoistyö, vertaistuki, ennaltaehkäisevä työote ja edullisuus. (Ero lapsiperheessä –koulutus.)

Projektissa pyritään vahvistamaan lapsinäkökulmaa sekä vanhempien että viranomaisten ja ammattilaisten ajattelussa ja toiminnassa. Eroauttamisen ammattilaisten ja viranomaisten suuntaan projektin tavoitteena on lapsi- ja vanhemmuuskeskeisen eroperheajattelun vahvistaminen. Ammattikulttuurista muutosta ja eroauttamisen palvelujärjestelmän muutosta palvelevat alan kehittäjille, tutkijoille ja päätöksentekijöille tarkoitettut ”Erofoorumi”, joita järjestetään vuosittain projektin aikana. (Lapsiperheen eropalvelujen kehittämistä vuodesta 2005.)

Neuvokeskus jatkaa Neuvo-projektin kehittämien Eroneuvo- ja Vanhemman Neuvo -palvelujen juurruttamista myös kouluttamalla sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisia. Neuvokeskus tarjoaa koulutusta sekä konsultaatiota järjestöille ja kunnille ennaltaehkäisevän työotteen levittämiseksi ympäri maata. Projekti tarjoaa yhteistyötä ja konsultaatiota Neuvo-palveluista, koulutuksista ja varhaisesta työotteesta kiinnostuneille järjestöille ja kunnille. Ajatuksena on ennaltaehkäisevän työotteen ja palvelujen leviäminen mahdollisimman laajasti ympäri maata. Pääkaupunkiseudulla kehitettyjä ratkaisuja voidaan käyttää mallina juurrutettaessa palveluja muualle maahan. (Lapsiperheen eropalvelujen kehittämistä vuodesta 2005.)

Neuvokeskus vaikuttaa yhteiskunnallisesti toimimalla aloitteentekijänä palvelujärjestelmän sekä ammatillisen osaamisen kehittämisessä. Neuvo-palvelujen paikka palvelukokonaisuudessa varmistetaan etsimällä yhdessä projektin nykyisten ja uusien järjestö- ja kuntakumppaneiden kanssa sellaisia rakenteellisia ratkaisuja, joilla turvataan kehitettyjen Neuvo-palvelujen ja niihin sisältyvän varhaisen työotteen siirtyminen ja vakiintuminen pysyväksi osaksi paikallista ja alueellista palvelutarjontaa ja eroperhei-

den kanssa työskentelevien ammattilaisten työkäytäntöjä. (Lapsiperheen eropalvelujen kehittämistä vuodesta 2005.)

Projekti toimii Lastensuojelun Keskusliiton hallinnon alaisuudessa. Tarkoitus kuitenkin on, että Neuvo-toiminta irtaantuu keskusliitosta jo vuoden 2012 aikana. (Lapsiperheen eropalvelujen kehittämistä vuodesta 2005.)

4.2 Ero lapsiperheessä – koulutus

Ero lapsiperheessä -koulutus on tarkoitettu kaikille perheiden tai lasten ja nuorten kanssa työskenteleville. Tavoitteena on lisätä työntekijöiden valmiuksia kohdata työssä eroperheitä ja perheitä, joissa harkitaan eroa. Koulutuksessa kiinnitetään huomiota lapsen näkökulmaan vanhempien erotessa sekä pohditaan eron jälkeisen vanhemmuuden tukemista. (Ero lapsiperheessä.)

Neuvo – projektin koulutuskokeilu osoittautui tarpeelliseksi ja Ero lapsiperheessä -koulutuksen järjestämistä on jatkettu Neuvokeskus – projektissa. Koulutukseen on osallistunut lähes 2 000 varhaisen tuen ammattilaista. (Ero lapsiperheessä.)

Neuvokeskuksen tarjoama Ero lapsiperheessä – koulutus on lähtöisin Turun pilotista vuonna 2006. Eroauttamisen kehittämistyö keskittyi Varsinais-Suomessa järjestöjen olemassa olevien, eronneille vanhemmille suunnattujen tukimuotojen aseman vahvistamiseen sekä järjestöjen ja kuntien keskinäisen yhteistoiminnan edistämiseen. (Erossa neuvon keksii 2009, 93.)

Tämän yhteistyön tuloksena alettiin järjestää Erovanhemmuus - teemailtoja ja myöhemmin Eroneuvoja vapaaehtoistyön alettua. Turun pilotissa suunniteltiin myös Ero lapsiperheessä –koulutus ja siihen liittyvä samanniminen opas varhaisen tuen työntekijöille. Koulutusta on toteutettu valtakunnallisesti vuodesta 2008. (Erossa neuvon keksii 2009, 83.)

Koulutuksen juuret ovat kokeiluhankkeessa ”Parisuhteen poltot” joka toteutettiin perhevalmennuksen osana Tarvasjoen neuvolan terveydenhoitajien kanssa. Terveydenhoitajilla oli käsitys, että parisuhteesta, sen tukemisesta ja mahdollisesta hajoamisesta

olisi puhuttava asiakkaiden kanssa, mutta he kokivat osaamisensa riittämättömäksi. (Erossa neuvon keksii 2009, 93).

Tämä kokeiluhanke synnytti idean koulutusmateriaalin työstämisestä varhaisen tuen työntekijöille. Tarve saada tietoa ja tukea parisuhteisiin ja lapsiperheiden eroihin sekä niiden puheeksi ottamisessa oli ilmeinen. (Erossa neuvon keksii 2009, 93).

Keväällä 2007 koottiin suunnittelutyöryhmä ”ero lapsiperheessä” – teemasta viemään koulutusajatusta eteenpäin. Työryhmä selvitti millaista tietoa, tukea ja materiaalia varhaisen tuen työntekijät tarvitsevat eroperheitä kohdatessaan. Keskusteluja käytiin muuan muassa siitä, mitä työntekijät ajattelevat vanhempien erosta sekä siitä, miten vanhempien eroaminen näkyy omassa työssä. Työpaikoilla nousseita teemoja käsiteltiin työryhmän kokoontumisissa. Erot nostattivat paljon keskustelua työryhmässä ja kysymyksiä heräsi niin lapsen edusta kuin vanhempien yhteistyön toimivuudesta eron jälkeen. (Koskela 2009, 95.)

Suunnittelutyöryhmän ajatukset ja havainnot nähtiin merkittävänä Neuvo –tiimissä, ja niiden pohjalta tuotettiin koulutusmateriaalia varhaisen tuen työntekijöille erosta lapsiperheessä. Koulutusmateriaalin tavoitteena oli:

- rohkaista työntekijöitä ottamaan ero puheeksi vanhempien kanssa
- syventää työntekijöiden näkökulmia erosta ja lapsen asemasta erossa
- tarjota välineitä eroperheiden tukemiseen.

Koulutuspäivä pilotoitiin niissä kunnissa, joissa oli edustus asiantuntijatyöryhmässä. Pilottikoulutusta arvioitiin arviointilomakkeella ja sisältöä muokattiin palautteen perusteella. Koulutuspäivän sisältö koettiin kattavaksi, ja osa osallistuneista koki, että eroon liittyvien asioiden puheeksi ottaminen oli helpompaa koulutuksen jälkeen. tapausesimerkit ja koulutuksen käytännönläheisyys koettiin hyvinä. Tämän kaltaista koulutusta ei aiemmin ollut juurikaan ollut tarjolla ja koulutus koettiin tarpeelliseksi. (Koskela 2009, 97.)

Koulutuspäivän tueksi tuotettiin julkaisu ”Ero lapsiperheessä – miten tukea lasta ja vanhempia?”. Julkaisu toimii myös itsenäisenä oppaana. Oppaan työstämisen ohella käynnistyi koulutuspäivän markkinointi. Kysyntä ylitti projektin mahdollisuudet tarjota koulutusta. Projektin aikana Ero lapsiperheessä –koulutusta järjestettiin parillakymmenellä paikkakunnalla Suomessa, ja koulutuksiin oli osallistunut syksyyn 2011 mennessä yli 2 000 henkeä. (Koskela 2009, 97.)

Koulutuksesta ei kerätty projektin aikana palautetta järjestelmällisesti, mutta neljästä koulutuksesta keväällä 2009 kerättiin palautteet. Tämän palautteen perusteella koulutus lisäsi ammatillisia valmiuksia ja tarjosi välineitä kohdata ja ymmärtää eroperheitä. Koulutuksen kysyntä ja kannustava palaute osoittivat koulutukselle olevan tarvetta. Neuvo –projekti on vastannut kysyntään vain osittain. (Koskela 2009, 99.)

5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön tavoitteena on kerätä palautetta Ero lapsiperheessä –koulutukseen osallistuneilta varhaisen tuen ammattilaisilta, koulutuksen kehittämistarpeisiin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat:

- Miten Ero lapsiperheessä – koulutus on auttanut työssä kohtaamaan eroperheitä?
- Miten koulutuspäivän sisältöä tulisi kehittää jotta se auttaisi paremmin kohtaamaan eroperheitä?

Tutkimustehtäviin haetaan vastausta palautteen analysoinnilla sekä jatkokyselyllä joka lähetetään osalle koulutukseen osallistuneista.

6 KOHDERYHMÄ JA OTANTA

Tutkimuksen kohderyhmä on Ero lapsiperheessä –koulutukseen osallistuneet varhaisen tuen ammattilaiset, jotka olivat antaneet palautetta koulutukseen liittyvällä arviointilomakkeella. Tutkimukseen valittiin viisi, keväällä 2011 järjestetyistä koulutuksista: Tuusulassa, Tampereella, Mikkeliissä, Heinolassa ja Varkaudessa järjestetyt koulutustilaisuudet. Kaksi muuta kevään koulutusta jätettiin pois tutkimuksesta sen vuoksi, että niistä oli tutkimuksen alkaessa kulunut aikaa vain muutamia viikkoja, eikä niitä sen vuoksi olisi voinut hyödyntää jatkokyselyyn. Mikkelin palautteet arviointilomakkeen osalta oli analysoitu jo aiemmin.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä, joka sopii parhaiten pyrittäessä kuvailemaan todellista elämää ja ymmärtämään subjektiivisia kokemuksia, joiden mittaaminen määrällisesti ei ole mahdollista. (Hirsjärvi ym. 2009, 163–164). Laadulliselle tutkimukselle on olennaista, että kohdejoukko valitaan satunnaisotoksen sijaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkimus toteutetaan joustavasti olosuhteiden mukaan tutkimussuunnitelmia täydentäen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään paljastamaan ja löytämään tosiasioita eikä niinkään todentamaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 157, 160.)

Pääasiallisena aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytettiin sähköistä kyselyä, jossa oli kaksi avointa kysymystä. Kysely tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmämuotona. Englanninkielinen survey-termi tarkoittaa niitä kyselyn, havainnoinnin ja haastattelun muotoja, joissa aineistoa kerätään yhtenäistetyksi ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen jostakin tietystä perusjoukosta. Kyselytutkimus mahdollistaa laajan tutkimusaineiston keräämisen. Tutkimuksen otanta voi olla suuri, ja siinä voidaan kysyä monia eri asioista. (Hirsjärvi ym. 2009, 193–195.)

Kyselytutkimuksen heikkouksia ovat mm. se, että aineistoa voidaan pitää pinnallisena eikä ole varmaa, ovatko vastaajat pyrkineet antamaan rehellisiä vastauksia. Kysymyksiä laadittaessa on tärkeää, ettei yhdessä kysymyksessä kysytä useampaa kuin yhtä

asiaa. Se hankaloittaa kysymykseen vastaamista, eikä tutkija pysty välttämättä päättämään mihin kysymykseen on vastattu. (Routio 2007.)

Tutkimus aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin. Teemoittelu on yksi yleisimmistä analyysimenetelmistä ja sitä käytettiin myös tämän tutkimuksen tulosten analysoinnissa. (Hirsjärvi ja muut 2007, 219).

Teemoittelun avulla tutkimusaineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymyksiä valaisevia teemoja, jolloin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Teemoittelussa etsitään tällöin vain keskeisiä vastauksia tutkimuksen tutkimustehtäviin ja tarkoitukseen. Tutkimuksen edetessä koulutukseen osallistuneiden ammattinimike, nousi myös yhdeksi teemaksi palautteen pohjalta. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.)

Samasta teemasta voi syntyä keskustelua eri kysymyksien kohdalla, jolloin tulee kuitenkin pyrkiä yhdistelemään teemat yhdeksi kokonaisuudeksi. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 142). Tutkimuksen analysoinnin teemoja palautteen pohjalta ovat; vastanneiden ammattinimikkeet, koulutuksen hyödynnettävyys omassa työssä, lapsilähtöisyys, kohtaaminen sekä kehittämisen ideat.

7.1 Palautelomake

Ero lapsiperheessä –koulutuksen palautetta on kerätty arviointilomakkeella, jonka koulutukseen osallistuneet ovat täyttäneet koulutuspäivän päätteeksi. Palautteet kartoitettiin 355:ltä, kevään 2011 aikana koulutukseen osallistuneelta. Tästä joukosta valittiin jatkokyselyyn ne, jotka olivat jättäneet sähköpostiosoitteensa palautelomakkeeseen. (Liite 1.)

7.2 Jatkokysely

Jatkokyselyn avulla pyrittiin selvittämään, miten koulutukseen osallistuneet olivat voineet hyödyntää koulutuksen antia omassa työssään sekä sitä, miten koulutuksen sisältöä tulisi kehittää, jotta se auttaisi varhaisen tuen työntekijöitä kohtaamaan eroperheitä työssään.

Jatkokysely toteutettiin sähköpostikyselynä ajalla 7 – 24.6.2011. Toteutuksen ajankohta ei ollut paras mahdollinen. Kysely osui aikataulullisesti kesälomien aikaan, mikä osaltaan varmasti vaikutti vastausprosenttiin. Lähetin sähköisen muistutuksen kyselystä, ja sitä kautta vastausprosentti kasvoi hieman.

Sähköisiä kyselyitä lähetettiin yhteensä 75 kappaletta. Kyselyistä palautui 9 kpl takaisin virheellisen sähköpostiosoitteen, vuosiloman tai työsuhteen päättymisen vuoksi. (Liite 2.) Vastauksia jatkokyselyyn tuli yhteensä 19 kpl. Näin vastausprosentiksi muodostui 14,25 %.

8 TULOKSET JA ANALYYSI

Teemoittelin palautteesta nousevia aiheita ja vertasin niitä koulutuksen tavoitteisiin sekä palautteeseen, jota oli saatu koulutuksen arviointilomakkeella kevään 2011 koulutuksista. Annettu palaute oli hyvin samansuuntaista sekä koulutuksen arviointilomakkeissa, että sähköisessä jatkokyselyssä.

8.1 Ammattinimikkeet

Keräsin palautteista tietoa myös jatkokyselyyn osallistuneiden ammattinimikkeistä, koska osa vastaajista koki, ettei kuulunut koulutuksen kohderyhmään. Koulutuksen kehittämisen kannalta on tärkeää tietää, mitkä ammattinimikkeet kuuluivat tämän palautteen antaneeseen ryhmään, jotta koulutuksen kohderyhmään voidaan jatkossa kiinnittää huomiota.

Koulutuksen arviointilomakkeella oli kaksi koulupsykologia ja yksi lastenvalvoja/sosiaalityöntekijä antanut palautetta, ettei kokenut kuuluvansa kohderyhmään eikä saanut uutta tietoa eroauttamisesta. Jatkokyselyssä yksi psykologi antoi samankaltaista palautetta:

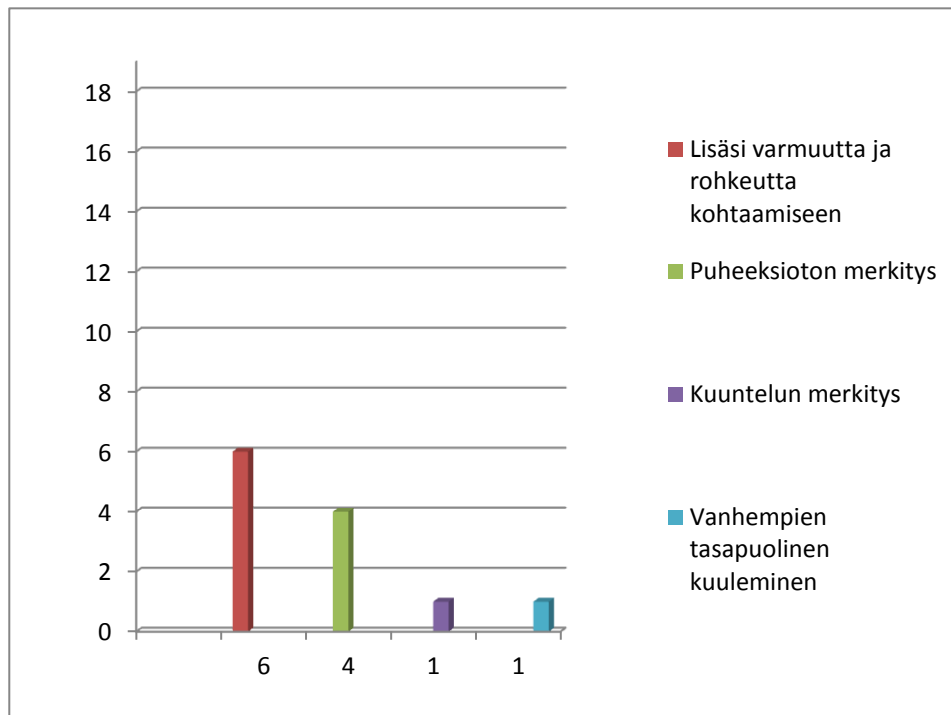
”Koulutus ei ole tarkoitettu terapeutista työtä tekeville vaan koulutus oli suunnattu pääosin päiväkotien ja koulujen henkilöstölle”.

Tutkimukseen osallistuivat seuraavat ammattiryhmät määrittäin: lastentarhanopettaja (1), erityislastentarhanopettaja (1), lastenohjaaja (2), lastenhoitaja (2), perhetyöntekijä (2), koulupsykologi (2), psykologi (2), sosiaaliohjaaja (1), lastenvalvoja/sosiaalityöntekijä (2), ohjaaja (1), nuorisotyöntekijä (1), koulukuraattori (1) sekä lapsityönohjaaja (1).

Olisiko koulutusta tarpeen kehittää siten, että moni ammatillisten koulutusryhmien sijaan, koulutuspäivä järjestettäisiin yksittäisille työyhteisöille ja näin ammattiryhmät rajautuisivat tarkemmin vai voisiko moni ammatillisuuden kokea koulutuspäivän rikkautena? Toisaalta kolme neljästä terapeutista työtä tekevästä, ei nostanut kohderyhmä – asiaa ongelmallisena esiin jatkokyselyssä.

8.2 Kohtaaminen

Palautteen perusteella Ero lapsiperheessä –koulutus koettiin oman työn kannalta tärkeäksi ja eroperheiden kohtaamiseen liittyvät asiat keskeiseksi. (kuva 2.) Vastaajista yhteensä 11 mainitsi palautteessaan saaneensa koulutuksen avulla tietoa ja työvälineitä perheiden kohtaamiseen. Koettiin, että koulutus antoi varmuutta ja rohkeutta kohtaamiseen. Puheeksi oton ja kuuntelun tärkeys nousivat palautteesta osana perheiden kohtaamista. Yksi vastaajista mainitsi myös vanhempien tasapuolisen kuuntelemisen ja puolueettomuuden.

Kuva 2. Palautteet eroperheiden kohtaamiseen liittyvistä asioista

”Koulutus lisäsi varmuutta, että erosta voi ja pitää puhua”

”Antoi välineitä kohdata eroperheitä”

”Sain rohkeutta keskusteluun vanhempien kanssa”

”Konkreettinen vahvistus omaan työhön, että vanhempia tulee kuulla tasapuolisesti ja työntekijä voi edesauttaa toisen vanhemman vanhemmuutta puhumalla lapsen äidistä/isästä, ei ex-kumppanista”

Eropalveluiden kehittämisen tarve on ilmeinen. Varhaisen tuen työntekijöillä on suuri tarve saada tietoa ja välineitä eroperheiden kohtaamiseen ja tukemiseen. Lapsiperheen eron kohtaamiseen, ei ole juurikaan ollut tarjolla lisäkoulutusta, mikä oli aika hämmästyttävä huomio.

Eroperheiden kohtaamisen suurimmaksi haasteeksi nousi palautteen perusteella rohkaistuminen perheen tilanteen puheeksi ottoon perheen kanssa. Tähän kaivattiin kipeästi lisäkoulutusta. Varhaisen tuen työntekijöiden valmiuksien lisääminen tukisi todennäköisesti perheen ohjautumista avun piiriin ja siten selviytymistä eron jälkeen.

Palautteesta ilmeni, että isän asemaa erossa mietitty ja vanhempien tasapuolinen kuuleminen linkitettiin osana lapsilähtöistä kohtaamista. Avointa ja luottamuksellista vuorovaikutusta voidaan tutkimuksen perusteella pitää myös varhaisen tuen työn kivi-jalkana. Vanhempien yhteistyökyvyn tukeminen on lapsilähtöistä auttamista, jota työntekijä voi edistää pienin teoin

Avioerot ovat yleisiä, ja ero on usein iso kriisi asiakkaan elämässä. Tämä asettaa monenlaisia haasteita työntekijän ja asiakkaan väliselle yhteistyölle palvelujärjestelmän eri vaiheissa. Työntekijän on tärkeää ymmärtää, mistä on kyse. Tutkimuksen yhtenä johtopäätöksenä voi todeta, että varhaisen tuen työntekijät ymmärtävät avioerojen perheille tuomia haasteita ja oman työnsä merkityksen perheiden kohtaamisessa ja tukemisessa, ja kaipaavat niihin lisäkoulutusta.

8.3 Lapsilähtöisyys

Koulutus antoi uusia näkökulmia ja korosti vastaajien mielestä erityisesti lapsen näkökulmaa. Lapsilähtöisyydestä tuli eniten kommentteja, ja sen esiin nostaminen ero problematiikassa koettiin erityisen tärkeäksi. Vastanneista kahdeksan kommentoi lapsen asemaa erossa. Palautteesta ilmenee, että työntekijöillä on huoli lapsen selviämisestä erotilanteissa ja halua auttaa sekä tukea:

”...työntekijällä oikeus muistuttaa lapsen tarpeista”

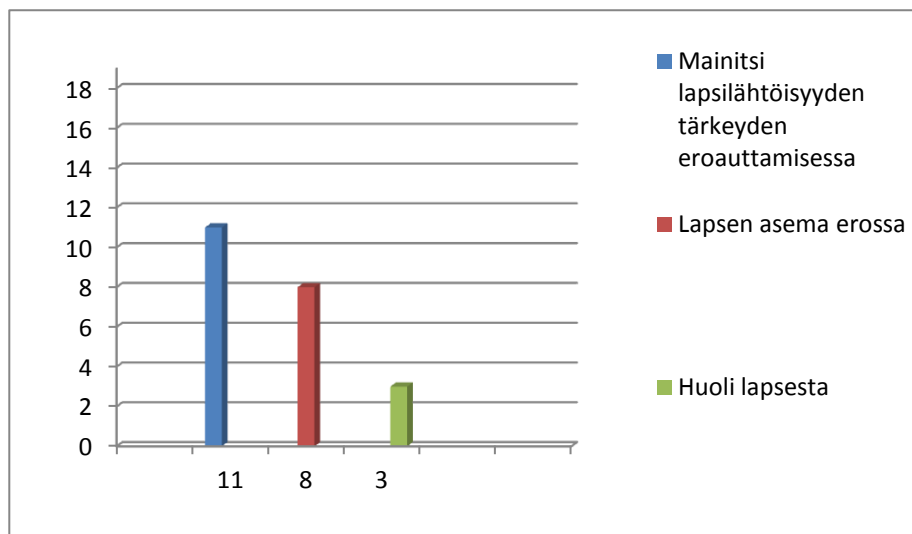
”Antoi rohkeutta puolustaa lapsen oikeutta molempiin vanhempiin”

”Tajusin, että voin olla erokriisissä ainut aikuinen, joka tuo lapsen näkemystä esiin”

”Lapsen aseman esiin nostaminen on tärkeää”

”Koulutus muistutti huomioon otettavista asioista, mitä kaikkea tapahtuu – lapsen näkökulmasta”

”Tärkeää huomioida, ettei lapsen kohtaaminen ole avaruustiedettä, vaan tärkeintä aito kohtaaminen”

Kuva 3. Lapsen aseman korostuminen, palaute.

Työntekijän oivallus siitä, että hän saattaa olla ainut aikuinen, joka huomaa lapsen hädän, lisää varmasti huolta lapsen selviytymisestä, mutta toivottavasti herättää myös toimimaan. Puheeksi otto koettiin haastavana, mutta toisaalta lapsen edun toteutuminen nähtiin palautteissa tärkeimmäksi. Lapsilähtöisyyden lisääminen eroperheen kohtaamisessa on myös yksi koulutuksen tavoitteita.

8.4 Hyödynnettävyys

Suurin osa vastaajista koki koulutuksesta olevan hyötyä omassa työssä. Kolme vastaajaa koki, ettei saanut uusia välineitä omaan työhön eroperheiden kanssa. He jotka kertoivat näin, kokivat kuuluvansa myös väärään kohderyhmään koulutuksen suhteen.

Koulutukseen liittyvä kirjanen ”Ero lapsiperheessä, miten tukea lasta ja vanhempia” mainittiin hyvänä työvälineenä jota oli hankittu työyksikköön. Kaksi vastaajaa kertoi

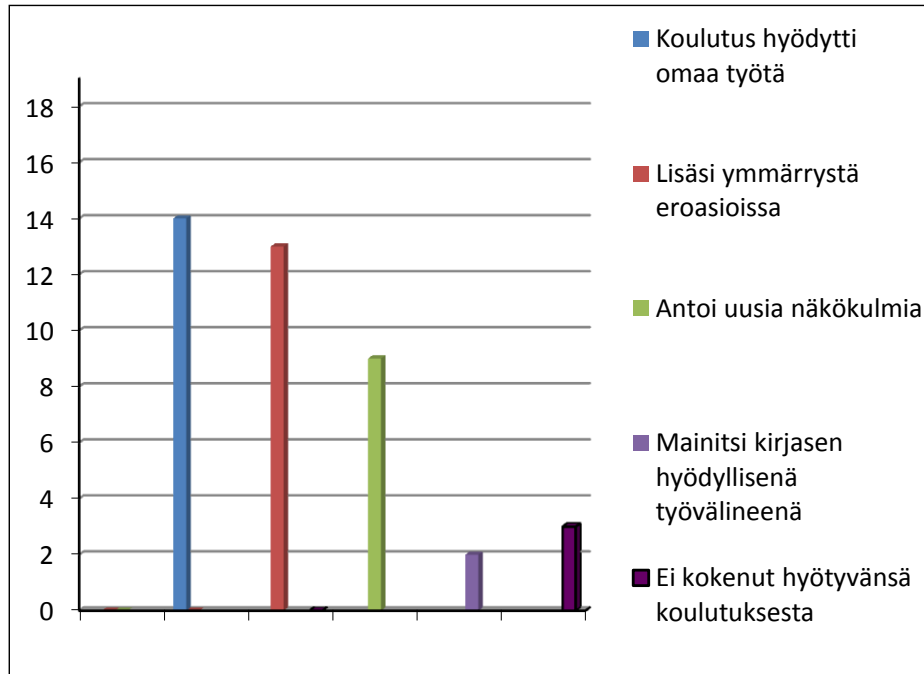
kirjasesta olevan apua omassa työssä. Julkaisussa käsitellään eroon liittyviä aiheita, kuten: vanhemmuussuhteen jatkuminen parisuhteen päättyessä, ero lapsen eri ikäkausina ja vanhemmuuden yhteistyötä eron jälkeen. Julkaisua kommentoitiin seuraavasti:

”Valmistauduin asiakastapaamiseen lukemalla kirjasta osatakseni tuoda lapsen näkökulmaa esiin”

”Opas on uusi väline eroperheiden kohtaamiseen.”

”..saamani kirjanen sisälsi paljon hyödyllistä tietoa eroon liittyvissä kysymyksissä”

Vastanneet kokivat, että koulutus poisti ennakkokäsityksiä, antoi uusia näkökulmia ja lisäsi ymmärrystä erosta. Koulutus oli palautteen mukaan herätellyt koulutukseen osallistuneita havaitsemaan omia asenteita eroperheitä kohtaan.

Kuva 4. Koulutuksen hyödynnettävyys omassa työssä

Omien asenteiden tunnistaminen ja niiden pohtiminen ovat eroauttamisen lähtökohtia. Palautteissa kerrottiin myös, että vanhempien avioerot ovat työyhteisöissä tavallisia,

arkisia asioita ja uudet näkökulmat ja tutkimustieto olivat tervetulleita. Näin ollen voidaan ajatella, että koulutus on tukenut varhaisen tuen. Palautteessa kommentoitiin tätä seuraavasti:

”..on hyvä pohtia omaa suhtautumistaan eroperheiden lapsiin..”

”Osaan nyt katsoa eroa laajemmin ja eri näkökulmista”

”Muistutus kuuntelun merkityksestä”

”Asiatietoutta arkeen”

”Tutkimustieto muutti käsityksiäni asiasta”

”Koulutus pysäytti minut pohtimaan isän asemaa erossa”

8.5 Kehittäminen

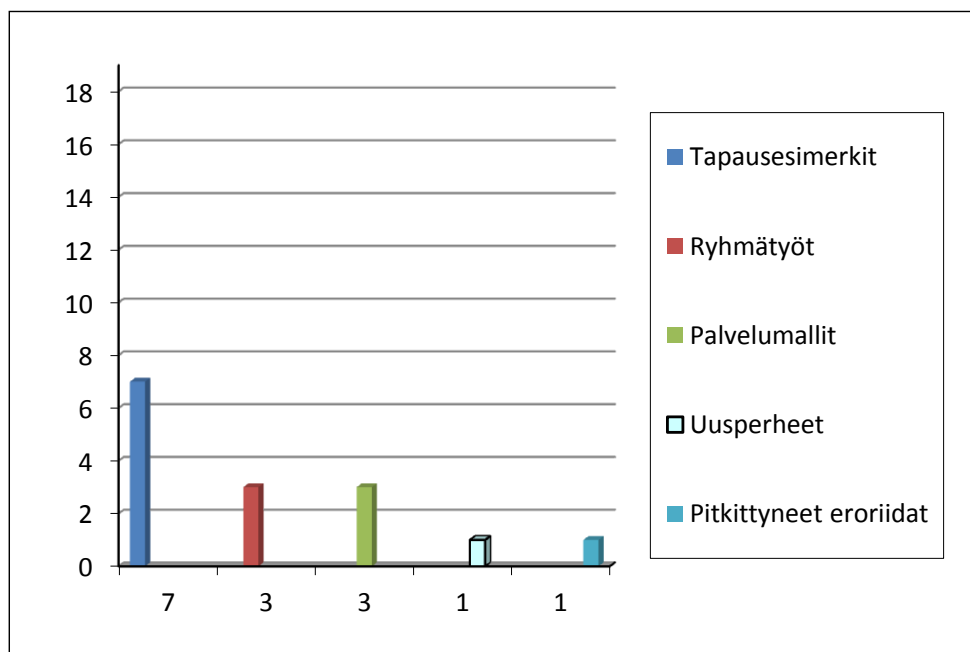
Sisällön kehittämisen painopisteet olivat palautteissa seuraavat; kaivattiin ta-pausesimerkkejä, joihin peilata omia asiakastapauksia sekä lisätietoa eroauttamisen palveluista joihin ohjata perheitä. (Kuva 5.) Tämä osoittaa, että koulutuksen tarve on ilmeinen. Tulos kertoo myös, että eropalvelut ovat suhteellisen uusi asia palvelu järjestelmässämme, ja paikkakuntakohtaiset erot palveluiden järjestämisessä ovat suuria.

Uusperheiden kanssa työskentely ja pitkittyneiden eroriitojen käsittely olivat teemoja joista kaivattiin tietoa. Nämä teemat kertovat aikamme avioeroon liittyvistä ilmiöistä ja asettavat moninaisia haasteita palvelujärjestelmälle. Eroriidan pitkittyessä vanhemmuuden tasapuolinen tukeminen ja lapsen tarpeista huolehtiminen korostuvat. Varhaisen tuen työntekijä on aitiopaikalla havainnoimassa perheen tilannetta ja lapsen hyvinvointia.

Eroproblematiikka on työntekijässäänkin tunteita herättävää, ja palautteesta voi päätellä, että ajatusten vaihto ja avoin keskustelu työryhmässä koetaan omaa jaksamista tukevana. Kokemuksista keskustelu ja tapausten pohtiminen yhdessä voivat antaa uusia

välineitä ja toimintamalleja omaan työhön, ja varmasti juuri siksi näitä kaivattiin lisää myös koulutuksen sisältöön.

Jäi tuntuma, ettei eroasioiden käsittelyyn ole työyhteisöissä riittäviä resursseja. Tätä näkökulmaa voisi pohtia suunniteltaessa koulutuspäivän rakennetta. Työnohjaus on myös yksi tärkeä työntekijän jaksamista tukevana väline.

Kuva 5. Koulutuksen kehittämisen palautteet teemoittain

Kehittämisen haasteista tuli seuraavaa palautetta:

”Konkreettisia tapausesimerkkejä, miten säilyttää ammatillisuus ja tasapuolisuus”

”Mahdollisimman paljon konkreettisia esimerkkejä”

”Enemmän erilaisia tapausesimerkkejä ryhmissä pohdittavaksi.”

”Tapaus caseja parina/tiiminä pohdiskellen”

”Kaipasimme selvää osoitetta, johon ohjata vanhempia”

”..miten ja minne ohjaan erokriisissä olevaa perhettä omalla paikkakunnallani?”

Laadullisessa tutkimuksessa tulesi kiinnittää huomiota siihen millaista aineisto on ja kuinka laajasti se edustaa tutkittavaa kohdetta. Ero lapsiperheessä – koulutukseen osallistujien palautteet, joita opinnäytetyössä tutkittiin, on alle 10 %:n otanta kaikista koulutukseen osallistuneista. Kyselyn tulokset eivät ole kovin laajasti yleistettävissä.

Palautteen oikeasuuntaisuutta tukee kuitenkin se, että palaute nyt tutkittavista koulu-
tuksista suhteessa Neuvo –projektin aikana tehtyyn tutkimukseen vuonna 2009, on tuloksiltaan hyvin samansuuntainen. Tutkimuksessani esiin nousseet koulutuksen kehittämiseen liittyvät toiveet olivat myös osin samoja, joita ilmeni kolmen vuoden takaisesta tutkimuksesta. Näistä esimerkkeinä toiveet tapausesimerkkien käsittelystä ryhmässä keskustellen sekä halua saada lisää tietoa eropalvelujen palvelujärjestelmästä.

9 POHDINTA

Eroauttamisen teema oli todella mielenkiintoinen ja opinnäytetyöntekijässä tunteita herättävä. Aikaisempaa tietoa tai kokemusta eroauttamisesta ei minulla juuri ollut, vaikka toki avioero koskettaa lähes jokaista ihmistä elämän jossakin vaiheessa, omana tai lähipiirin kokemuksena.

Lähdin etsimään opinnäytetyön aihetta eroon liittyvistä teemoista, koska eroauttaminen kiinnostaa ja koen eroauttamisen perhetyön tärkeäksi osaksi. Kun koulutuspäällikkö Riitta Mykkänen-Hänninen Lastensuojelun Keskusliiton Neuvokeskuksesta ehdotti Ero lapsiperheessä –koulutukseen liittyvää tutkimusta, tartuin siihen innolla.

Sovimme Riitta Mykkänen-Hännisen kanssa, etten osallistu Ero -lapsiperheessä - koulutukseen jonka palautetta tutkin, ennen kuin vasta tutkimukseni valmistumiseni

jälkeen, jotta oma näkemykseni suhteessa tutkimukseen pysyisi mahdollisimman objektiivisena.

Mielenkiintoista nähdä, millaisia tunteita koulutuspäivään osallistuminen itsessä herättää tutkimuksen valmistumisen jälkeen ja ovatko omat kokemukset koulutuksesta samankaltaisia kuin muilla koulutuspäivään osallistuneilla.

Yhtenä tavoitteena oli oman ammatillisuuden kehittäminen ja tietämyksen lisääminen eroauttamisesta ja sen palveluista. Tämä tavoite on toteutunut, ja koen oppineeni paljon sellaista, mitä voin varmasti hyödyntää tulevassa työssäni sosionomina, olivat työtehtäväni sitten mitä tahansa sosiaalityön saralla.

Avioeroon liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin tutustuminen, auttoi ymmärtämään avioeroa ilmiönä sekä sitä, millaisessa yhteiskunnassa elämämme ja miten nämä kaksi asiaa ovat muuttuneet suhteessa toisiinsa. Eropalveluiden kehittämisessä riittää haasteita. Aino Kääriäisen tutkimus kuitenkin osoittaa, että koulutuksen merkitys on vähitellen ymmärretty. (Kääriäinen 2009, 256.)

Toisaalta erot koetaan edelleen jollakin tavoin hankalaksi asiaksi. Pohdin, että onko vieläkin vallalla osittain sellainen näkemys, että perheen sisäiset asiat tulisi hoitaa oman perheen kesken, omin avuin, ilman ulkopuolista apua tai tukea? Muutama vuosikymmen sitten perhe pidettiin koossa keinolla millä hyvänsä kunnes kuolema meidät erottaa –ajatuksella. Nykypäivänä avioliiton arvostus ja merkitys on erilainen.

Avioero nähdään yhä nykypäivänäkin osin epäonnistumisena ja jollain tavoin häpeällisenä. Lapsiperheiden eroihin saattaa liittyä syyllisyydentunteita ja pelkoakin, eron vaikutuksista lapsiin ja erityisesti eron alkuvaiheessa vanhemmuuden tukeminen olisi tärkeää.

Yhteiskunnan vaikutus ei enää mielestäni ulotu niin voimakkaasti perheeseen kuin aiemmin. Myös kirkon asema yhteiskunnassamme on muuttunut. Yhteiskunta ei liitä avioliittoa uskontoon enää niin voimakkaasti kuin aiemmin. Tänä päivänä avioliiton merkitys painottuu juridiseen turvaan, velvollisuuksiin ja oikeuksiin. Kirkko liittää

avioliiton eritavalla elämän kokonaisuuteen ja uskontulkintaan kuin lainsäädäntö. Tässä mielessä kirkon ja yhteiskunnan käsitykset ovat aina poikenneet toisistaan. (Huttunen 2011.)

Avioero on hyväksyttävämpi ja sen saa myös helpommin. Yleinen ilmapiiri yhteiskunnassamme korostaa yksilönvapautta. Perheiden vakauden heikkeneminen vaikuttaa kuitenkin myös yhteiskunnan hyvinvointiin.

Huomasin opinnäytetyötä tehdessäni, ajattelevani avioliiton asemasta yhteiskunnassa, aika konservatiivisesta. Koen avioliittojen ”suojelemisen” tärkeäksi yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta ja ehkä tätä kautta koen myös eroauttamisen ja eropalveluiden kehittämisen ja erityisesti lapsen selviytymisen tukemisen välttämättömänä osana yhteiskunnan palveluverkoston. Tutkimukseni mukaan palveluverkosto on edelleen hyvin hajanainen ja paikkakuntakohtaiset erot suuria.

Voisi kuvitella, että varhaisen tuen työntekijät joutuvat työyhteisöissä tilanteisiin, joissa omat arvot ja asenteet ovat vaakakupissa työyhteisöjen toimintatapojen ja toimintakulttuurin kanssa. Senkin vuoksi eroihin liittyvä yhteinen pohdinta ja tiedon lisääminen työyhteisöihin on tärkeää. Lapsen selviytymisen tukemiseen tarvitaan kaikkia aikuisia.

Yhteistyön ja palvelujen kehittämisen kannalta on myös tärkeää, että eri yhteistyötohot ovat tietoisia toistensa työn sisällöstä vaikka lähestymistavat eroauttamiseen olisivatkin erilaiset. Yhteisenä tavoitteena on kuitenkin eronperheen auttaminen ja lapsen edun huomioiminen.

Ero lapsiperheessä –koulutuksen palautemateriaalia tutkiessani palautteissa korostui huoli lapsen asemasta ja selviytymisestä erossa. Tämä herätti itsessäni monenlaisia tunteita. Lohdullista on kuitenkin ajatella, että lapsella on mahdollisuus selviytyä, kun hän saa rakkautta ja hyväksyntää ja apua eron työstämiseen.

Lastensuojelun Keskusliiton Neuvo- ja Neuvokeskus -projekteihin perehtyminen on ollut antoisaa. Eronperheiden tukeminen on kiistatta tärkeää työtä ja projektit ovat osaltaan edistäneet maassamme eropalveluja kehittämistä -ja kouluttamistyötä merkittä-

västi. Tämän työn jatkuminen tulisi mahdollistaa yhteiskunnallisin panostuksin jatkossa voimakkaammin. Varhaisen tuen työntekijöiden kouluttaminen on ennaltaehkäisevää perhetyötä parhaimmillaan ja tärkeä osa eropalveluja ja niiden kehittämistä.

LÄHTEET

Avioliittolaki 13.6.1929/234.

Ero lapsiperheessä. 2011. Lastensuojelun keskusliitto. Internet sivut. Saatavissa: http://www.lskl.fi/neuvokeskus/koulutukset_ammattilaisille/ero_lapsiperheessa_-_koulutuspaiva/ [viitattu 4.10.2011].

Erossa neuvon keksii. Neuvo –projekti tukemassa eronneita vanhempia vuosina 2005 – 2009. Helsinki.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. p. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Gottberg, E. 2007. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Vaajakoski: Gummerus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uud. p. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uud. painos. Helsinki: Tammi.

Huolen vyöhykkeistö. 2009 THL. Internet sivut. Saatavissa: <http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/vyohykkeisto/index.htm>. [viitattu 29.9.2011].

Huttunen, J. 2011. Pysyvä ja sidottu aikaan. Kirkko & kaupunki. Internet sivut. Saatavissa: <http://www.kirkkojakaupunki.fi/kirkko/kokonaiseksi-jalleen-1> [viitattu 4.10.2011].

Hämäläinen, J. 1995. Sosiaalipedagogiigan oppihistoriallinen kehitys Saksassa. Kuopio: Kuopion yliopiston julkaisuja.

Isaacs, W. 2001. Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki: Kauppakaari.

Koskela, R. 2008. Ero lapsiperheessä. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

Koskela, R. 2009. Palveluyhteistyön haasteet eronneiden tukemisessa. Teoksessa: Koiso-Kanttila, H., Hietanen, P., Lahtiharju, V., Mykkänen-Hänninen, R., Kokko, I., Anttila, M., Frisk, S., Kääriäinen, A. Erossa neuvon keksii, s. 22 – 23, 31 – 32, 95 – 99.

Kylmä, J., Vehviläinen-Julkunen, K. & Lähdevirta, J. 2003. Laadullinen tutkimus- mitä, miten ja miksi? Duodecim 119, 609–615. Saatavissa: <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo93495.pdf> [Viitattu 25.4.2010.]

Kääriäinen, A. 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Libris oy.

Kääriäinen, A., Hämäläinen, J., Pölkki, P (toim.). 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Hakapaino Oy.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Lapsen paras etusijalle eropalveluissa. 2010:4 Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu- ja. Jyväskylä.

Lapsiperheen eropalvelujen kehittämistä vuodesta 2005.2010. LSKL. Saatavissa: http://www.lskl.fi/neuvokeskus/tietoa_ammattilaisille_medialle/neuvokeskuksen_kehittamistyo [viitattu 4.10.2011.]

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Makkonen, A. 2009. Lasten selviytyminen vanhempien av(i)oerosta tekstien kuvamana. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Mönkkönen, K. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Kuopion yliopisto.

Perhetilasto. 2004. Tilastokeskus. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/perh/2004/perh_2004_2005-05-10_laa_001.html. [viitattu 1.9.2011].

Routio, P. 2007. Kyselevät tutkimustavat. Saatavissa:

<http://www2.uiah.fi/projekti/metodi/064.htm#kysely>: [Viitattu 8.3.2010.]

Rönkä, A. & Kinnunen, U (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Siviilisäädyn muutokset 2010. Tilastokeskus. Saatavis-

sa:http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_fi.pdf. [viitattu 1.9.2011].

Suomalainen lapsi 2007. Tilastokeskus. Saatavissa:

http://www.stat.fi/ajk/tapahtumia/2007-04-12_esittely_suomi_lapsi.pdf [viitattu 2.9.2011].

Vanhemman opas. Tukea ja tietoa lapsiperheen eroon. 2009. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus 20.11.1989.

Neuvokeskus**Koulutuksen arviointilomake**

Ero lapsiperheessä -koulutus varhaisen tuen työntekijöille

1. Taustatiedot

Oma työorganisaatio

Oma työnimike/ ammatti

2. Yleisarvosana koulutukselle**Välttävä****Erinomainen**

1

2

3

4

5

3. Koulutuksen sisältö**Välttävä****Erinomainen**

Ero yhteiskunnallisena kysymyksenä 1

2

3

4

5

Vanhemmuus erossa 1

2

3

4

5

Lapsi ja lapsen huomiointi erossa 1

2

3

4

5

Miten työntekijänä voin tukea lasta 1

2

3

4

5

Miten työntekijänä voin tukea

vanhempia

1

2

3

4

5

Kommentteja koulutuspäivän sisällöstä

4. Koulutuksen toteutus	Välttävä			Erinomainen	
Koulutusmateriaali	1	2	3	4	5
Luento-osuudet	1	2	3	4	5
Porinakeskustelut	1	2	3	4	5
Case – työskentely	1	2	3	4	5
Koulutuksen aikataulutus	1	2	3	4	5

Kommentteja koulutuksen toteutuksesta

5. Koulutuksen hyödynnettävyys	Ei			Kyllä	
Tulen käyttämään oppimiani asioita					
omassa työssäni.	1	2	3	4	5
Koulutus oli uusia ajatuksia herättävä.	1	2	3	4	5
Välitän tietoa koulutuksen sisällöstä					
muille työntekijöille työyhteisössäni.	1	2	3	4	5

6. Mitä muuta haluaisin sanoa koulutuspäivästä ja sen toteutuksesta

7. Haluan saada sähköpostiini ajankohtaisia uutisia Neuvokeskuksen toiminnasta sekä tapahtumista

Nimi:

Sähköposti:

Liite 2

Hei,

Vastaisitko muutamalla lauseella seuraaviin kysymyksiin, voit antaa myös konkreettisia esimerkkejä. Lähetä vastauksesi sähköpostina takaisin minulle **24.6.2011 mennessä**. Käsittelen palautteet luottamuksellisesti Ero lapsiperheessä – koulutuksen kehittämistarpeisiin.

Jos haluat lisätietoja tai sinulla on kysyttävää, tavoitat minut numerosta 0400 474522 tai sähköpostitse: jaana.lehtinen@phnet.fi

1. Miten Ero lapsiperheessä – koulutuspäivä auttoi sinua työssäsi kohtaamaan eroperheitä?

2. Miten koulutuspäivän sisältöä voisi kehittää, jotta se auttaisi sinua paremmin kohtaamaan eroperheitä työssäsi?

Lämmin kiitos, palautteestasi!